Statistiska meddelanden Na 14 SM 8501

Från trycket 16 augusti 1985
Producent STATISTISKA CENTRALBYRÅN, Enheten för naturresurser och miljö
Förfrågningar Hans Ansén, tfn 08 - 783 40 00
Serie Na - Naturresurser och miljö ISSN 0282-3500
Tryck SCB-tryck, Örebro 1985

Markanvändningen inom tätorter och tätorters närområden 1980

LAND USE IN URBAN SETTLEMENTS AND THEIR SURROUNDINGS IN 1980

SAMMANFATTNING

Markanvändningen i ett stickprov på 60 tätorter har undersökts genom punktvis tolkning av flygfoton. Som stöd för tolkningen användes tätortskartor och ekonomiska kartor. Ett närområde på 500 m eller 1 000 m ut från tätortsgränsen undersöktes samtidigt. De 60 tätorternas areal utgjorde 25 procent av den totala tätortsytan i landet 1980. 38 procent av tätortsbefolkningen bodde samma år i dessa tätorter. Det verkliga avståndet mellan tolkningspunkterna var 50, 100 eller 200 m beroende på tätortsstorleken. I närområdet var avståndet 100 eller 200 m av samma anledning. Totalt tolkades 70 600 punkter i tätorter och 60 400 i närområden.

Utifrån de resultat som erhölls vid tolkningen av de 60 tätorterna med närområden har uppräkning till rikssiffror avseende 1980 utförts. Följande procentuella fördelning erhölls.

MARKANVÄNDNINGEN 1980 I TÄTORTER OCH NÄROMRÅDEN. SAMMANFATTNING FÖR HELA RIKET. PROCENTUELL FÖRDELNING

	Tätorter	Närområden
Bostadsmark	33,2	1,7
Tillverkningsindustri och täkter	9,1	(0,5)
Tekniska anläggningar	(0,3)	(0,4)
Handels- och affärsverksamhet	1,0	..
Offentlig service och verksamhet	4,7	(0,3)
Kommunikationer	11,4	2,3
Fritidsanläggningar o dyl	2,3	(0,4)
Brukad mark	6,1	22,0
Skogsmark och annan trädbeväxt mark	13,8	42,0
Öppen mark typ berg i dagen, impediment o dyl	16,0	13,3
Vatten	1,9	16,6
Ej möjligt att klassificera	(0,2)	..
Annan tätort	-	(0,7)
Summa	100,0	100,0

.. = Det s k stickprovsfelet kan vara större än 25 procent av framräknat värde. Värdet anses därmed alltför osäkert att redovisa.
(x) = Det s k stickprovsfelet kan vara 15-25 procent av framräknat värde.

Statistiska centralbyrån, 115 81 Stockholm. Ansvarig utgivare Edmund Rapaport. Statistiska meddelanden (SM) kan köpas från Statistiska centralbyrån, Distributionen, 701 89 Örebro, tfn 019-14 03 20.

Published by Statistics Sweden, S-115 81 Stockholm, Sweden. Statistical Reports can be obtained from Statistics Sweden, Distribution Section, S-701 89 Örebro, Sweden.

Sveriges officiella statistik
Statistiska centralbyrån

INLEDNING

Avgränsning av tätorter skedde i Sverige första gången 1960, och har sedan dess skett vart femte år. Med "tätort" avses en sammanhängande bebyggelse med minst 200 invånare och med ett avstånd av normalt högst.200 meter mellan byggnaderna. I samband med avgränsningarna har arealmätningar skett av tätortsytan. I och med denna publikation görs en första presentation av rikssiffror över den totala tätortsarealens fördelning på olika markanvändningskategorier. Enligt planen inom SCBS markanvändningsprojekt kommer ytterligare tätorter och närområden till tätorter att undersökas de närmaste åren för att en mer detaljerad information om markanvändningen skall erhållas. Dessutom kommer förändringen i markanvändningen sedan 1970 i tätorter och närområden att undersökas. Redovisning av erhållna resultat kommer att ske i Statistiska meddelanden serie Na - naturresurser och miljö.

Näraliggande arbeten som utförts inom SCB:s enhet för naturresurser och miljö är undersökning av tätortsexpansionen på jordbruksmark 1975-1980 (SM J 1982:10) och i vissa län 1960-1980 (Rapporter från Ma-projekt), samt av allmänt tillgänglig mark kring tätorter med mer än 10 000 invånare (SM Na 12 SM 8501). En översiktlig publikation med titeln "Markanvändningen i Sverige", SOS 1983, har dessutom utarbetats.

UNDERSÖKNINGSMETOD

Inom SCBs enhet för naturresurser och miljö har flera metodstudier utförts i syfte att to fram statistik över markutnyttjandet inom tätorter. I en sådan studie användes uppgifter från fastighetstaxeringar. Då taxeringsuppgifterna bl a inte gav en tillräckligt detaljerad bild av markanvändningen koncentrerades metodarbetet på försök med tolkning av ekonomiska kartor och flygbilder. Resultatet av ovan nämnda metodstudier framgår av rapporterna nr 3, 4, 5 och 7 från SCB:s markanvändningsprojekt.

Utifrån utförda metodstudier utformades den i detta arbete använda metoden för kartstödd flygbildstolkning med användning av viss begränsad information från fastighetstaxeringarna.

Av landets totalt 1 820 tätorter 1980 drogs ett stickprov på 60 i huvudsak större tätorter. Den sammanlagda ytan av de 60 tätorterna utgjorde 25 procent av den totala tätortsytan i landet. 38 procent av tätortsbefolkningen bodde 1980 i de undersökta tätorterna. Fördelningen av stickprovet framgår av följande tabell.

Tabell A STICKPROVETS OCH SAMTLIGA TÄTORTERS FÖRDELNING PÅ STORLEKSGRUPPER

	Tätorter med mindre än 10 000 inv	Tätorter med mer än 10 000 inv exkl storstäderna	Storstäderna	Totalt
Antal tätorter i stickprovet	35	22	3	60
Antal tätorter 1980	1 710	107	3	1 820
Stickprovets yta i % av total tätortsyta 1980	4,4	27,8	100,0	24,6

Markanvändningen i de i stickprovet ingående tätorterna fastställdes genom punktvis tolkning av flygfoton. Vid tolkningen kom i stor utsträckning kompletterande information från tätortskartor och ekonomiska kartor till användning. Tolkningen utfördes på svartvita flygfoton i papperskopia i ungefärlig skala 1:10 000 lagda på ljusbord. Över fotot lades en genomskinlig plastfilm med centimeterrutor instansade i plasten. 1980 års tätortsgräns, eventuellt justerad med hänsyn till senare tätortsförändringar, ritades in på plastfilmen. Utanför denna tätortsgräns drogs en ny gränslinje markerande yttre gräns för närområdet motsvarande ett verkligt avstånd på 500 m för tätorter med upp till 50 000 invånare och 1 km för tätorter med mer än 50 000 invånare. Tolkningen utfördes därefter i punkter motsvarande ett verkligt avstånd på 50, 100 eller 200 meter beroende på tätortsstorlek. Av nedanstående tabell framgår detaljerna i här nämnda avseenden.

Tabell B PUNKTAVSTÅND OCH NÄROMRÅDETS BREDD. METER

	Antal invånare i tätorten		
	Mindre än 10 000	10 000-49 999	50 000-w
Punktavstånd i tätort	50	100	200
"- närområde	100	100	200
Närområdets bredd	500	500	1 000

Den genomsnittliga fotograferingstidpunkten för de använda flybilderna var 1981-82. I de fall flygbilderna varit av äldre årgång har i allmänhet senare tätortskartor funnits till hands.

Typ•av markanvändning enligt tabell 1 angavs direkt på plastfilmen med sifferkombination enligt exempel i figur ur 1, och fyra fixpunkter angivna med koordinater enligt rikets nät fastställdes. Härefter utfördes stansning av tolkningsuppgifterna, viss maskinell kontroll samt framtagning av resultat. De här redovisade resultaten bygger på tolkning av 70 600 punkter i tätort och 60 400 i närområde.

RESULTATENS KVALITET

Ett visst stickprovsfel förekommer i resultaten beroende dels på att undersökningen har utförts på ett urval av landets samtliga tätorter, dels på att tolkning skett av ett stickprov av tätortsytan, nämligen i punkter. I den föjande resultatredovisningen har endast medtagits värden där dessa fel tillsammans bara undantagsvis kan uppgå till mer än +25 procent av det redovisade värdet (beräknat med s k 95-procentigt konfidensintervall). Genom att relativt få tätorter undersökts är det inte möjligt att på detta stadium, med de uppställda kraven på säkerhet, redovisa resultaten fullt ut fördelade på olika grupper av tätorter och på olika markanvändningsklasser. Som nämnts inledningsvis kommer ytterligare tätorter att undersökas de närmaste åren för att möjliggöra en mer detaljerad redovisning.

Ett fel som i vissa fall kan vara av större betydelse än stickprovsfelet är tolkninsfel. Här skall dock påpekas att, till stöd för tolkningen, ion i mycket stor utsträckning har hämtats från kartor av typen tätortskartor och ekonomiska kartor. Någon form av "hjälpkarta" av detta slag har funnits tillgänglig för så gott som samtliga undersökta tätorter. Uppgifter om fastighets- och tomtgränser har dock inte påverkat tolkningen. Information har också hämtats från fastighetstaxeringarna, främst för att jämföra med tolkningsresultatet för småhus, flerfamiljshus och blandat bostäder/kontor/handel.

Någon systematisk kontroll av tolkningen har inte gjorts. Ett nära samarbete mellan de fyra tolkare som deltagit i arbetet har bidragit till likformighet i tolkningen. Vissa avvikelser tolkare emellan är dock ofrånkomliga, och för vissa klasser kan troligen tolkningsfel uppstå som är av liknande storleksklass som stickprovsfelet.

Figur 1 TOLKNINGSBILD ÖVER MORGONGÅVA TÄTORT. FÖRMINSKAD

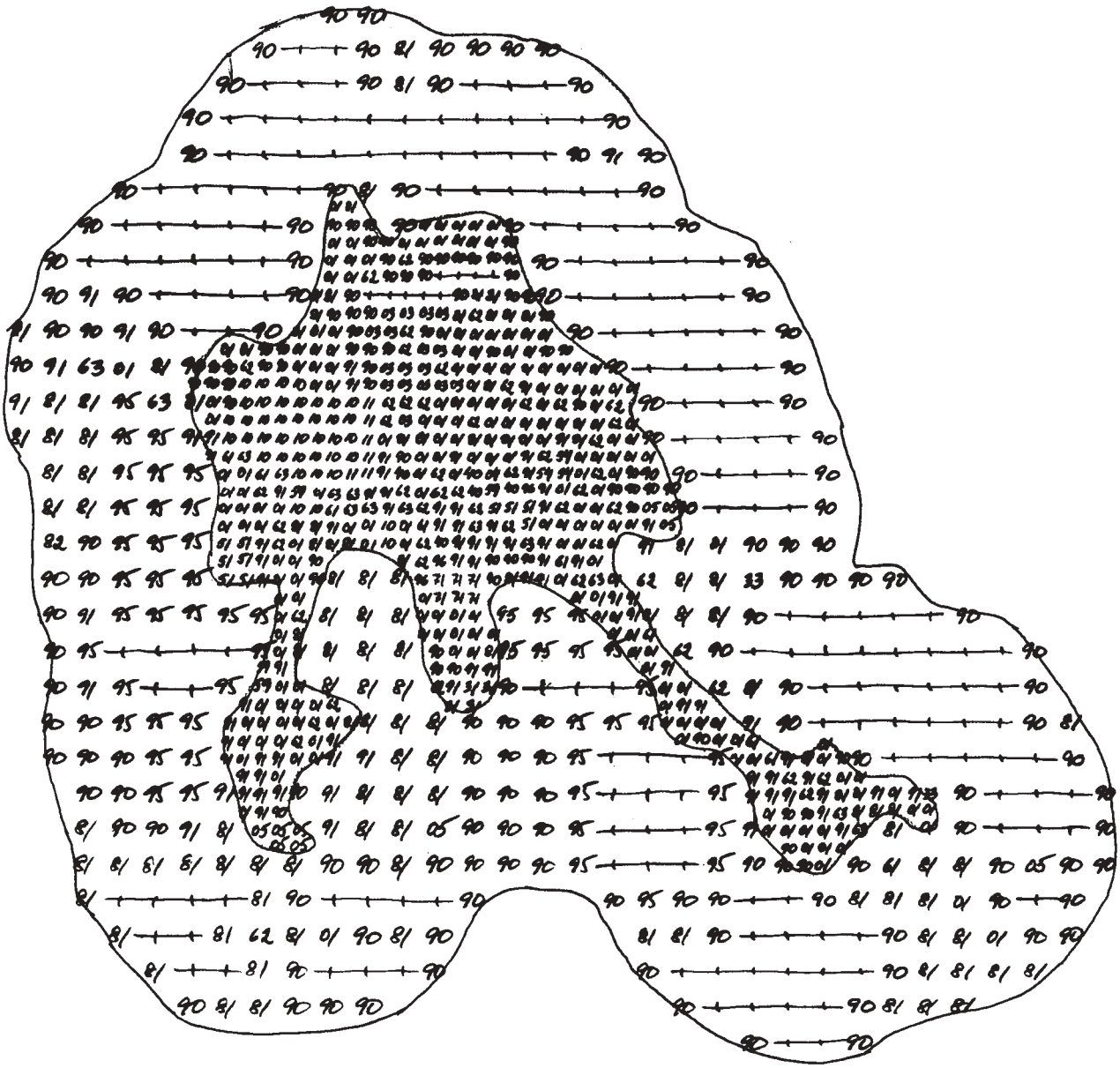

RESULTAT

ALLMÄNT

Som nämnts tidigare var 1981-82 den genomsnittliga fotograferingstidpunkten för de tolkade flygfotona. Den senast uppmätta tätortsarealen avser emellertid 1980 och en uppräkning av de genom tolkningen erhållna värdena har därför skett till denna areal. Den procentuella fördelningen mellan de olika markanvändningskategorierna ändras med all säkerhet mycket litet under några år. Man kan därför anta att denna procentfördelning också är giltig idag, medan naturligtvis de faktiska arealuppgifterna har påverkats genom arealförändringar.

I det följande redovisas de från stickprovet till riksnivå uppräknade värdena för markanvändningen inom tätorter, medan för närområdet endast den procentuella fördelningen anges. För värden utan parentes är stickprovsfelet, angivet som s k 95-procentigt konfidensintervall, troligen mindre än 15 procent av angivet värde. Värde med parentes kan ha ett stickprovsfel på 15-25 procent. Två punkter anger att felet kan vara större än 25 procent, och var värdet har i detta fall ansetts alltför osäkert att redovisa.

MARKANVÄNDNIN6EN INOM TÄTORTER

År 1980 var den totala tätortsytan inklusive vatten 495 350 hektar. Av tabellerna 1 och 2 framgår att ca 164 000 hektar eller 33,2 procent av denna yta var bostadsmark. En noggrannare indelning av bostadsmarken medför i och för sig en något lägre areal genom att 4 000-5 000 hektar mark som kan hänföras till kontor/handel och lantbruksbyggnader som inte är bostäder bör räknas bort. Ca 160 000 hektar bostadsmark med tillhörande trädgårdar, garage, garageplaner o dyl ligger alltså i tätort. Detta kan uppskattas vara drygt 50 procent av den totala bostadsmarken i landet.

Tillverkningsindustri och täkter upptar en yta i tätorter på ca 45 000 hektar. Ca 13 000 hektar av dessa är emellertid mark som ligger i eller i anslutning till industriområden men av olika anledningar förefaller att inte utnyttjas.

Mark för handels- och affärsverksamhet är beräknad till ca 5 000 hektar i tätorter. Det rör sig då om sådan verksamhet som inte är integrerad med t ex boende eller kontorsverksamhet. Det bör här påpekas att risken för tolkningsfel är stor i denna klass.

Offentlig service och verksamhet upptar 23 000 hektar, kommunikationer 57 000 hektar samt fritidsanläggningar och dylikt 11 000 hektar.

Inom tätortsgränserna finns också betydande ytor som genom sin närhet till urban verksamhet påverkas av denna, men som till sin fysiska struktur inte är urban. Detta gäller den brukade marken som uppgår till totalt 30 000 hektar inom tätorter, skogsmark och annan trädbeväxt mark med 68 000 hektar, öppen mark med 80 000 hektar och vatten med 9 000 hektar totalt inom Sveriges tätorter.

Tabell 2 och figur 2 visar att i tätorter med mindre än 10 000 invånare är den sammanlagda andelen brukad mark, skogsmark och annan trädbeväxt mark samt impediment och dyl betydligt högre än i övriga tätorter. Samtliga övriga markanvändningskategorier upptar mindre andelar i tätorter med färre än 10 000 invånare än i övriga tätorter. Tätorter med mer än 10 000 invånare exkl storstäderna har högre andelar mark med industri, offentlig service och fritidsanläggningar än andra tätorter. Storstäderna har högre andelar bostadsmark och mark med handels- och affärsverksamhet än andra tätorter.

Figur 3 visar tätortsmarkens fördelning på bebyggd mark och obebyggd mark. Till den bebyggda marken räknas här mark i anslutning till bebyggelse som t ex trädgårdar, garageplaner, skolgårdar, parkeringsplatser, vägar osv. 59 procent av den totala tätortsarealen är bebyggd enligt denna definition. Storstäderna har den högsta andelen bebyggd mark med 69 procent, mot 53 procent i tätorter med mindre än 10 000 invånare. Andelen bebyggd mark i de undersökta tätorterna exklusive de tre storstäderna framgår av figur4. Ju färre invånare desto större är spridningen kring medelvärdet. Ytterlighetsvärdena är 24 respektive 80 procent.

Tabell 3 och figur 5 anger fördelningen av markanvändningen inom tätorter på de tre storlekskategorierna. Här kan utläsas att av den mark som används till lantbruksbostäder och övriga lantbruksbyggnader inom tätorter ligger 90 procent inom tätorter med färre än 10 000 invånare. Brukad mark inom tätorter ligger till 77 procent inom denna grupp. Tätorter med fler än 10 000 invånare exkl storstäderna har förhållandevis stor andel av marken med blandat bostad/kontor/handel samt med offentlig service och fritidsanläggningar. Storstäderna har relativt hög andel av den mark med flerbostadshus som ligger inom tätort - 30 procent - samt handels- och affärsverksamhet - 32 procent.

Tabell 4 och figur 6 åskådliggör den genomsnittliga arealen i m2 per invånare. Tätorter med mindre än 10 000 invånare har totalt 1 136 m2 per person, och i jämförelse med övriga tätorter de högsta värdena inom kategorierna bostadsmark, tillverkningsindustri, kommunikationer, brukad mark, öppen mark samt vatten. Arealen per person av offentlig service och fritidsanläggningar är störst i tätorter med mer än 10 000 invånare exklusive storstäderna. Storstäderna har större areal handels- och affärsverksamhet per person än övriga tätorter har.

I tabell 5 redovisas det genomsnittliga antalet lägenheter, boende och rumsenheter per hektar bostadsmark. Antalet lägenheter och boende per hektar mark med småhus är förvånansvärt lika mellan de tre storlekskategorierna. Flerfamiljshusen däremot får allt fler lägenheter och boende per hektar i genomsnitt ju större tätorten är. Detsamma gäller för antalet rumsenheter i småhus och flerfamiljshus tillsammans.

Tabell 1 MARKANVÄNDNINGEN INOM TÄTORTER 1980. TRE STORLEKSGRUPPER OCH SAMTLIGA TÄTORTER. HEKTAR

	Tätorter med mindre än 10 000 invånare	Tätorter med mer än 10 000 invånare exkl storstäderna	Storstäderna: Stockholm, Göteborg och Malmö	Samtliga tätorter
Antal tolkningspunkter	31 000	25 200	14 300	70 500
Bostadsmark	83 350	57 600	23 300	164 250
Villa, kedje- och radhus samt fritidshus	70 850	44 950	16 350	132 150
Flerbostadshus	(4 550)	9 150	5 800	19 500
Blandat bostad/kontor/handel	(1 300)	2 600	950	4 850
Lantbruksbostad och övriga lantbruksbyggnader	(6 150)	..	..	6 850
Övrigt t ex bostäder under byggnad	..	..	..	(900)
Tillverkningsindustri och täkter	20 600	18 900	5 400	44 900
därav				
Outnyttjad mark	6 750	(5 500)	700	12 950
Tekniska anläggningar	..	(700)	..	(1 300)
Handels- och affärsverksamhet	(1 450)	(1 900)	1 550	4 900
Offentlig service och verksamhet	(8 050)	11 600	3 750	23 400
Utbildning	(2 800)	3 650	1 250	7 700
Daghem, fritidshem o dyl	..	..	(300)	(1 050)
Sjukvård	(1 000)	(1 700)	(550)	3 250
Pensionärshem o dyl	..	..	..	(800)
Kulturbyggnad, museum, hembygdsgård	..	..	..	(750)
Kyrka, kyrkogård	..	(1 300)	700	3 650
Militäranläggning, övningsfält	..	..	(250)	(2 950)
Övrigt, t ex förvaltning, post, tele, brandstation	..	(1 450)	(450)	3 250
Kommunikationer	27 850	20 800	7 950	56 600
Riksväg eller primär länsväg	..	(1 700)	(350)	(3 800)
Övrig väg eller gata	22 550	14 350	5 600	42 500
Järnväg	(3 000)	(1 900)	850	5 700
Handelshamn	..	..	800	2 800
Småbåtshamn	..	..	(200)	(1 050)
Flygplats	..	..	(150)	(600)
Övrigt t ex kommunikationer under byggnad	..	..	..	(150)
Fritidsanläggningar o dyl	(3 800)	5 650	1 800	11 300
Sportanläggning, badanläggning, minigolfbana osv	(2 850)	2 750	1 150	6 750
Travbana, motorbana, skjutbana	..	..	(150)	(950)
Anlagd park, iordningställd gräsyta	..	(1 850)	(500)	2 900
Övrigt	..	..	..	(700)
Brukad mark	(23 200)	(6 150)	900	30 250
Åker och betesmark	(22 350)	(5 100)	(500)	27 950
Växthus, handels- eller koloniträdgård	..	..	(400)	(2 300)
Skogsmark och annan trädbeväxt mark	37 550	21 500	9 300	68 350
Öppen mark typ berg i dagen, impediment o dyl	50 500	22 100	6 900	79 500
Vatten	(5 100)	(2 650)	1 700	9 450
Ej möjligt att klassificera	..	..	..	(950)
SUMMA TÄTORTSYTA	262 550	169 950	62 800	495 350

Tabell 2 MARKANVÄNDNINGEN INOM TÄTORTER PROCENTUELLT FÖRDELAD PÅ HUVUDKLASSER AV MARKANVÄNDNING 1980

	Tätorter med mindre än 10 000 invånare	Tätorter med mer än 10 000 invånare exkl storstäderna	Storstäderna: Stockholm, Göteborg och Malmö	Samtliga tätorter
Bostadsmark	31,7	33,9	37,1	33,2
Tillverkningsindustri och täkter	7,8	11,1	8,6	9,1
Tekniska anläggningar	..	(0,4)	..	(0,3)
Handels- och affärsverksamhet	(0,6)	(1,1)	2,5	1,0
Offentlig service och verksamhet	(3,1)	6,8	6,0	4,7
Kommunikationer	10,6	12,2	12,7	11,4
Fritidsanläggningar o dyl	(1,4)	3,3	2,9	2,3
Brukad mark	(8,8)	(3,6)	1,4	6,1
Skogsmark och annan trädbeväxt mark	14,3	12,7	14,8	13,8
Öppen mark typ berg i dagen, impediment o dyl	19,2	13,0	11,0	16,0
Vatten	(1,9)	(1,6)	2,7	1,9
Ej möjligt att klassificera	..	..	..	(0,2)
SUMMA	100	100	100	100
därav				
Bebyggt	53	65	69	59
Ej bebyggt	47	35	31	41

Figur 2 MARKANVÄNDNINGEN INOM TÄTORTER PROCENTUELLT FÖRDELAD PÅ GRUPPER AV MARKANVÄNDNINGS-KLASSER OCH TRE STORLEKSGRUPPER AV TÄTORTER 1980

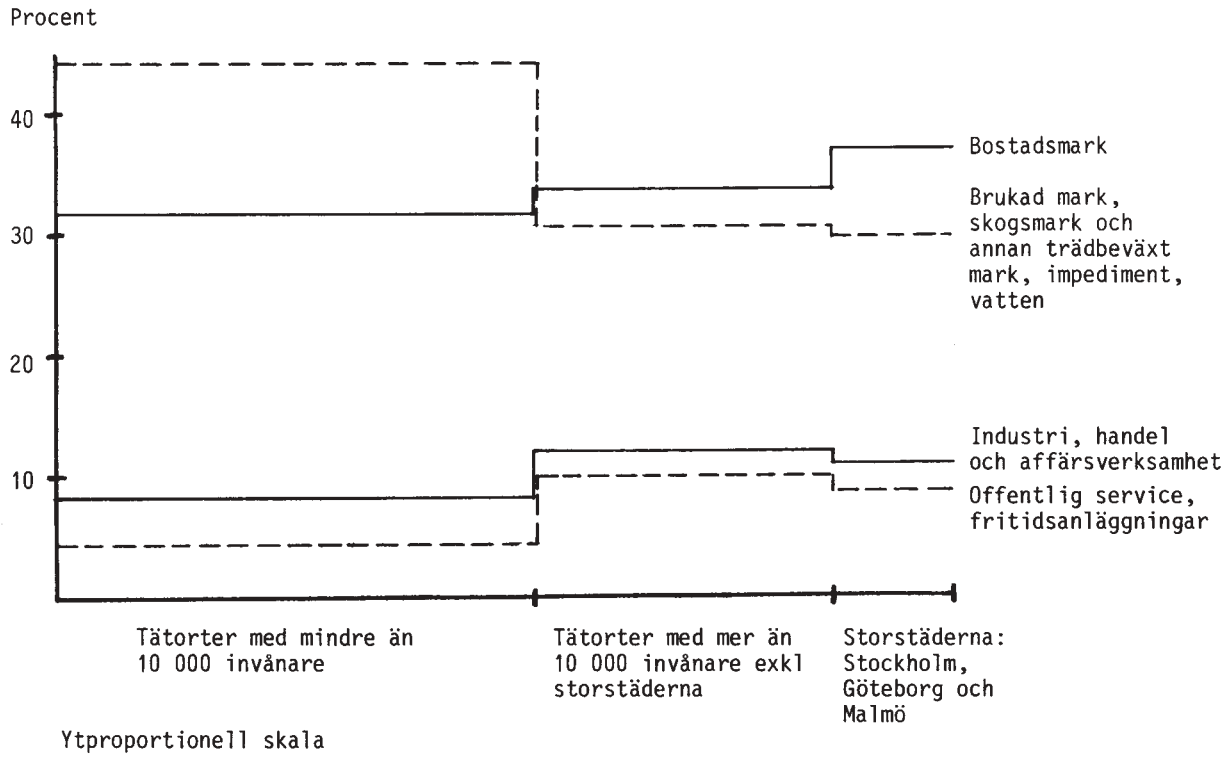

Figur 3 MARKANVÄNDNINGENS PROCENTUELLA FÖRDELNING PÅ BEBYGGD OCH EJ BEBYGGD MARK INOM SAMTLIGA TÄTORTER 1980

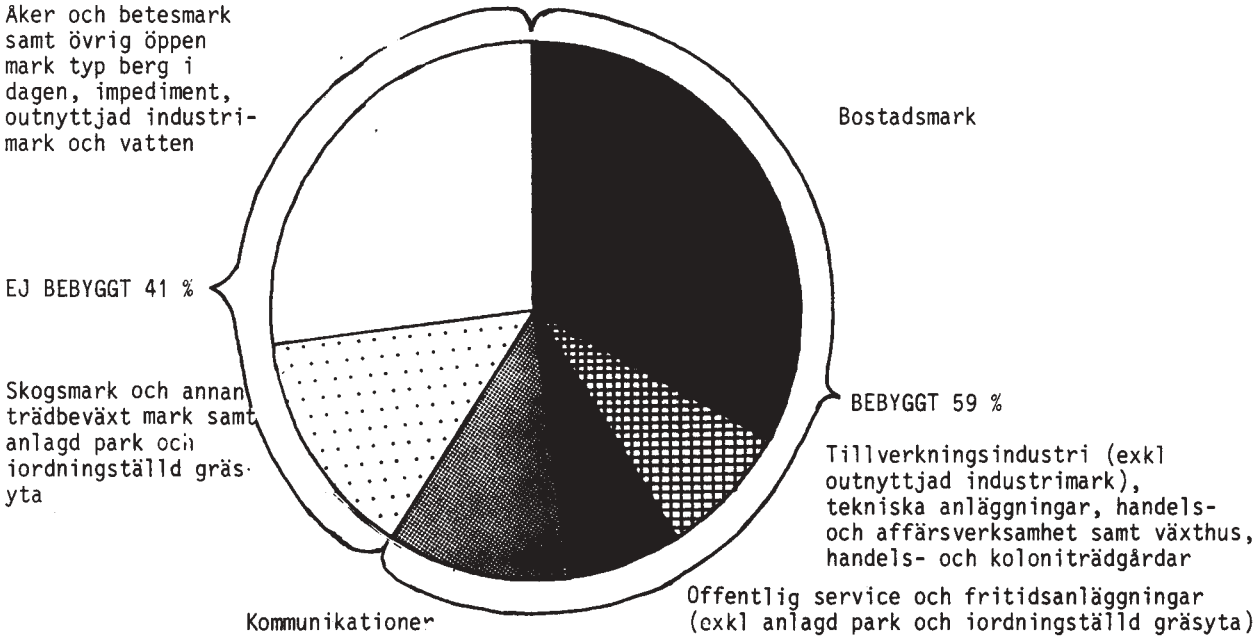

Figur 4 ANDEL BEBYGGD MARK 1980 I UNDERSÖKTA TÄTORTER EXKL STORSTÄDERNA, DVS 57 TÄTORTER

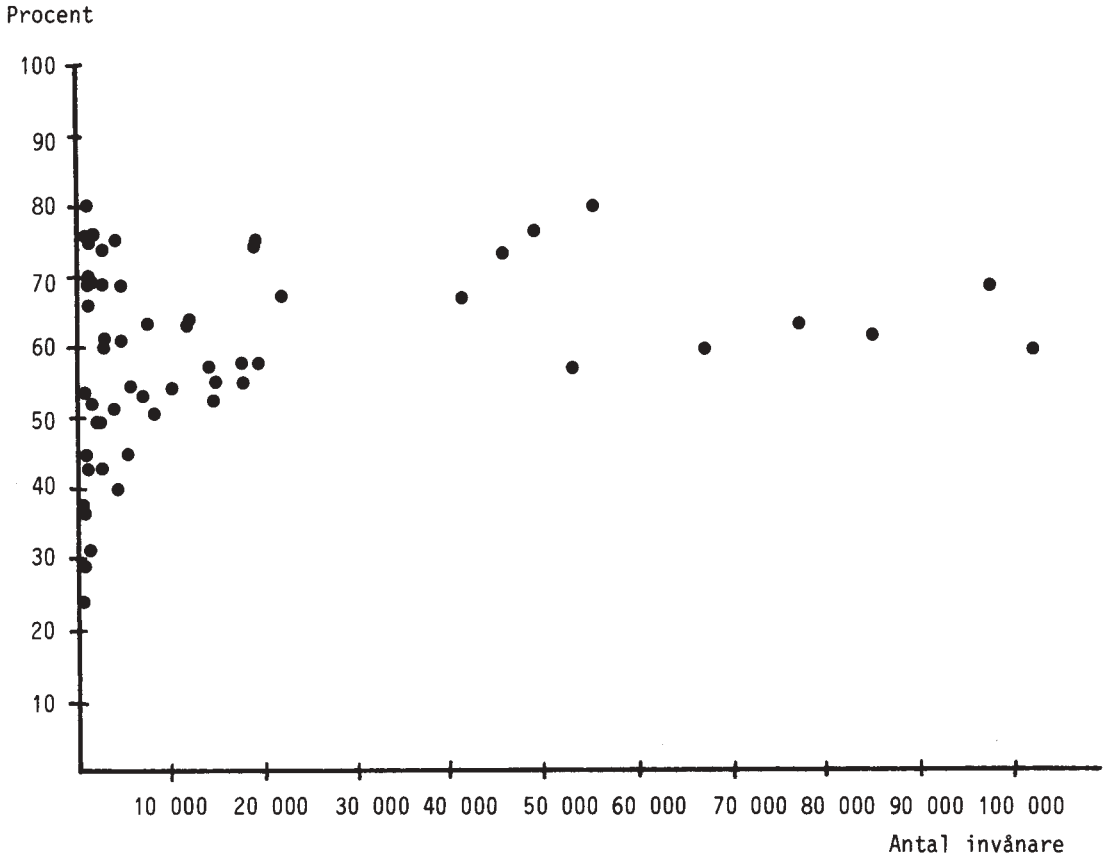

Tabell 3 MARKANVÄNDNINGEN INOM TÄTORTER PROCENTUELLT FÖRDELAD PÅ TRE STORLEKSGRUPPER AV TÄTORTER 1980

	Tätorter med mindre än 10 000 invånare	Tätorter med mer än 10 000 invånare exkl storstäderna	Storstäderna: Stockholm, Göteborg och Malmö	Samtliga tätorter
Bostadsmark	50,7	35,1	14,2	100
Villa, kedje- och radhus samt fritidshus	53,6	34,0	12,4	100
Flerbostadshus	23,3	46,9	29,7	100
Blandat bostad/kontor/handel	26,8	53,6	19,6	100
Lantbruksbostad och övriga lantbruks-byggnader	89,8	..	..	100
Tillverkningsindustri och täkter	45,9	42,1	12,0	100
Handels- och affärsverksamhet	29,6	38,8	31,6	100
Offentlig service och verksamhet	34,4	49,6	16,0	100
Kommunikationer	49,2	36,7	14,0	100
Fritidsanläggningar o dyl	33,6	50,0	15,9	100
Brukad mark	76,7	20,3	3,0	100
Skogsmark och annan trädbeväxt mark	54,9	31,5	13,6	100
Öppen mark typ berg i dagen, impediment o dyl	63,5	27,8	8,7	100
Vatten	54,0	28,0	18,0	100
SUMMA TÄTORTSYTA	53,0	34,3	12,7	100

Figur 5 GRUPPER AV MARKANVÄNDNINGSKLASSER PROCENTUELLT FÖRDELADE PÅ TRE STORLEKSGRUPPER AV TÄTORTER 1980

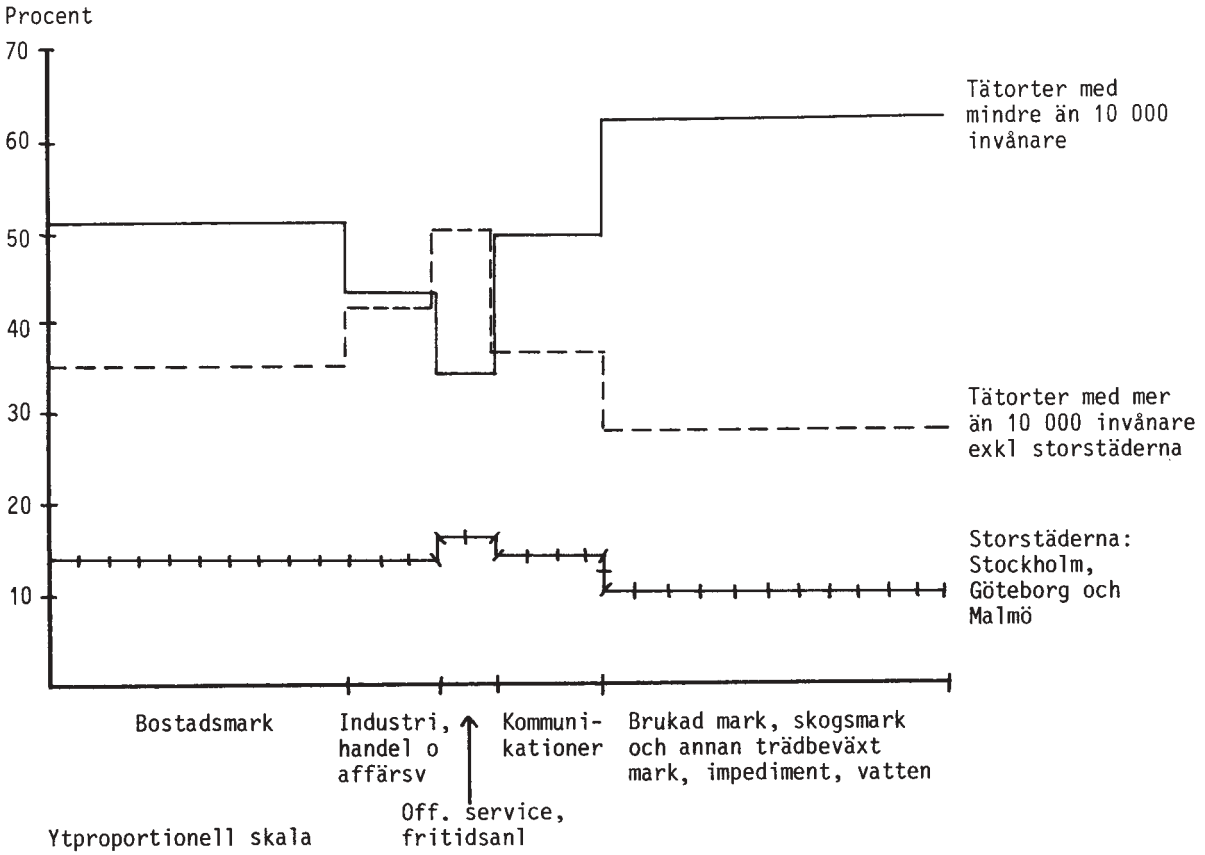

Tabell 4 AREAL AV OLIKA MARKANVÄNDNINGSKATEGORIER I M^2 PER TÄTORTSINVÅNARE 1980. TRE STORLEKSGRUPPER OCH SAMTLIGA TÄTORTER

	Tätorter med mindre än 10 000 invånare	Tätorter med mer än 10 000 invånare exkl storstäderna	Storstäderna: Stockholm, Göteborg och Malmö	Samtliga tätorter
Antal invånare	2 312 226	2 928 197	1 673 068	6 913 491
Bostadsmark	361	197	139	238
Villa, kedje- och radhus samt fritidshus	306	154	98	191
Flerbostadshus	(20)	31	35	28
Blandat bostad/kontor/handel	(6)	9	6	7
Lantbruksbostad och övriga lantbruksbyggnader	(27)	..	..	10
Övrigt t ex bostäder under byggnad	..	..	..	(1)
Tillverkningsindustri och täkter	89	65	32	65
därav				
Outnyttjad mark	29	(19)	4	19
Tekniska anläggningar	..	(2)	..	(2)
Handels- och affärsverksamhet	(6)	(6)	9	7
Offentlig service och verksamhet	(35)	40	22	34
Utbildning	(12)	12	7	11
Daghem, fritidshem o dyl	..	..	(2)	(2)
Sjukvård	(4)	(6)	(3)	5
Pensionärshem o dyl	..	..	..	(1)
Kulturbyggnad, museum, hembygdsgård	..	..	..	(1)
Kyrka, kyrkogård	..	(4)	4	5
Militäranläggning, övningsfält	..	..	(1)	(4)
Övrigt, t ex förvaltning, post, tele, brandstation	..	(5)	(3)	5
Kommunikationer	120	71	48	82
Riksväg eller primär länsväg	..	(6)	(2)	(5)
Övrig väg eller gata	97	49	33	61
Järnväg	(13)	(6)	5	8
Handelshamn	..	..	5	4
Småbåtshamn	..	..	(1)	(2)
Flygplats	..	..	(1)	(1)
Övrigt t ex kommunikationer under byggnad	..	..	..	..
Fritidsanläggningar o dyl	(16)	19	11	16
Sportanläggning, badanläggning, minigolfbana osv	(12)	9	7	10
Travbana, motorbana, skjutbana	..	..	(1)	(1)
Anlagd park, iordningställd gräsyta	..	(6)	(3)	4
Övrigt	..	..	..	(1)
Brukad mark	(100)	(21)	5	44
Åker och betesmark	(97)	(17)	(3)	40
Växthus, handels- eller koloniträdgård	..	..	(2)	(3)
Skogsmark och annan trädbeväxt mark	162	73	56	99
Öppen mark typ berg i dagen, impediment o dyl	218	75	41	115
Vatten	(22)	(9)	10	14
Ej möjligt att klassificera	..	..	..	(1)
SUMMA TÄTORTSYTA	1 136	580	375	717

Figur 6 AREAL I M^2 PER TÄTORTSINVÅNARE 1980. TRE STORLEKSGRUPPER OCH SAMTLIGA TÄTORTER

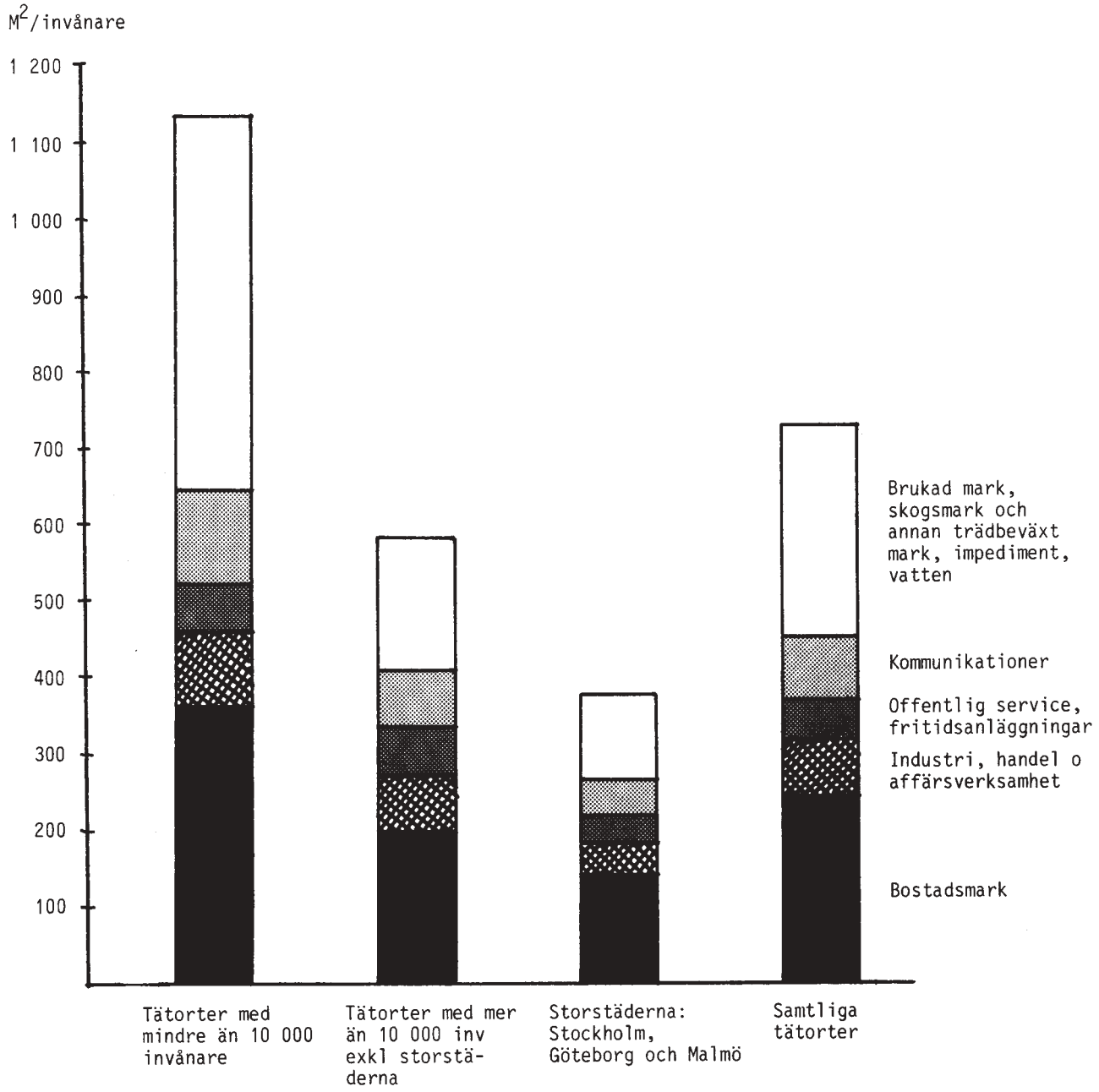

Tabell 5 ANTAL LÄGENHETER, BOENDE OCH RUMSENHETER PER HEKTAR I TÄTORTER 1980

	Tätorter med mindre än 10 000 invånare		Tätorter med mer än 10 000 invånare exkl storstäderna		Storstäderna: Stockholm, Göteborg och Malmö		Samtliga tätorter	
	Småhus	Flerfamhus	Småhus	Flerfamhus	Småhus	Flerfamhus	Småhus	Flerfamhus
Lägenheter	7,9	62,0	9,0	91,0	8,3	116,8	8,3	91,5
Boende	23,3	108,0	26,7	157,7	24,3	194,8	24,6	156,0
Rumsenheter	49,2		92,0		127,4		44,2	296,1
							75,3	

MARKANVÄNDNINGEN INOM NÄROMRÅDEN

Närområdet dvs området 500 resp 1 000 meter ut från tätortsgränsen, har, med hjälp av samma uppräkningstal som använts vid uppräkningen av tätortsarealerna, beräknats till drygt 800 000 hektar totalt för riket. I denna areal finns dock viss dubbelräknad yta, vilken ingår i två näraliggande tätorters närområden. Stockholm, Göteborg och Malmö ingår i stickprovet, varför närområdet för dessa med större säkerhet kan anges till 42 100 hektar.

Enligt tabell 6 är 6,3 procent av ytan i närområdet upptagen av bebyggelse eller anläggningar. 16,6 procent är vatten. Av återstående yta är 22,0 procentenheter brukad mark och alltså i stor utsträckning inte aktuell som expansionsmark. Resterande 55,3 procent av närområdet består av skogsmark, annan trädbeväxt mark och impediment av olika slag. Också delar av denna yta är av olika anledningar inte i första hand mark över vilken tätortsexpansion kan ske. Marken kan vara avsatt till strövområde, ligga olägligt till, vara olämpligt att bebygga osv. Betydligt mindre än hälften av närområdet består alltså av mark som i första hand kan bli aktuell vid tätortsexpansion.

TÄTORTER - NÄROMRÅDEN - ÖVRIG MARK

Av tabell 7 framgår några markanvändningskategoriers representation inom tätorter, närområden och övrig mark. Klassens procentuella andel av landarealen anges. Underlaget för beräkningarna gällande "Övrigt" och "Riket" är emellertid delvis ganska grova skattningar. Det mest markanta är den brukade markens höga andel i tätorternas närområden i förhållande till riket som helhet. 26 procent av landarealen i närområden är brukad mark mot 9 procent i riket som helhet. Närmare 6 procent av den brukade arealen i riket ligger i tätorter eller i tätorters närområden.

Tabell 6 MARKANVÄNDNINGEN INOM TÄTORTERS NÄROMRÅDEN 1980. PROCENT

	Kring tätorter med mindre än 10 000 inv	Kring tätorter med mer än 10 000 inv exkl storstäderna	Kring storstäderna: Stockholm, Göteborg och Malmö	Kring samtliga tätorter
Närområdets bredd, m	500	500-1 000	1 000	500-1 000
Antal tolkningspunkter	23 300	26 600	10 500	60 400
Bostadsmark	(1,6)	1,9	2,0	1,7
därav				
Villa, kedje- och radhus samt fritidshus	..	1,1	(1,4)	1,0
Lantbruksbostad och övriga lantbruksbyggnader	(0,6)	(0,7)	..	0,6
Tillverkningsindustri och täkter	..	..	(0,6)	(0,5)
Tekniska anläggningar	..	(0,5)	(0,5)	(0,4)
därav				
Kraftledningsgata genom skog	..	..	..	(0,3)
Handels- och affärsverksamhet	..	..	..	..
Offentlig service och verksamhet	..	..	(0,7)	(0,3)
därav				
Militäranläggning, övningsfält	..	..	(0,4)	(0,2)
Kommunikationer	(2,1)	2,9	2,1	2,3
därav				
Riksväg eller primär länsväg	..	(0,4)	(0,5)	(0,4)
Övrig väg eller gata	(1,4)	1,3	(1,0)	1,4
Flygplats	..	..	..	(0,2)
Fritidsanläggnignar o dyl	..	(0,6)	(0,8)	(0,4)
Brukad mark	(21,3)	26,8	11,0	22,0
därav				
Åker och betesmark	(20,4)	26,6	10,6	21,2
Skogsmark och annan trädbeväxt mark	43,4	38,0	41,0	42,0
Öppen mark typ berg i dagen, impediment o dyl	14,2	11,2	10,4	13,3
Vatten	(16,2)	(15,9)	25,9	16,6
Annan tätort[1]	..	(0,5)	4,8	(0,7)
SUMMA	100	100	100	100
Uppskattad areal, hektar	595 000	180 000	42 100[2]	815 000

1) Areal inom denna klass består av mark möjlig att hänföra till klass/klasser enl ovan.
2) Verklig areal.

Tabell 7 LANDAREALENS PROCENTUELLA ANVÄNDNING INOM TÄTORTER, NÄROMRÅDEN, ÖVRIGA OMRÅDEN OCH RIKET 1980. UNGEFÄRLIGA UPPGIFTER

	Tätorter	Närområden[1]	Övrigt	Riket
Bebyggd mark	60	7	2	3
därav				
permanentbostäder och fritidshus	33	1,6	0,9	1,3
kommunikationer	12	2,7	0,4	0,5
Brukad mark	6	26	8	9
Skogsmark och annan trädbeväxt mark	14	50	72	71
Övrigt, t ex berg, myr, fjäll, impediment	20	16	18	18
SUMMA	100	100	100	100

1) Tätortsmark i närområde är inte inräknad.

SUMMARY

The land use has been examined in a random sample of 60 urban settlements by point interpretation of aerial photographs using map information to confirm the interpretations. At the same time the surroundings 500 or 1 000 metres outside the delimination lines of the urban settlements were examined. The area of the 60 urban settlements represents 25 per cent of the total urban settlement area in the country. 38 per cent of the population of localities live in the examined urban settlements. The real distance between the interpretation-points was 50, 100 or 200 metres depending on the size of the urban settlement. Of the same reason the distance between the points in the surroundings was 100 or 200 metres. In total 70 600 points were interpreted in urban settlements and 60 400 in the surroundings.

On the basis of the result from the 60 urban settlements and their surroundings the corresponding area in all urban settlements in Sweden has been calculated.

LAND USE IN URBAN SETTLEMENTS AND SURROUNDINGS IN 1980. SUMMARY FOR THE WHOLE COUNTRY. PER CENT

	Urban settlements	Surroundings
Residential land	33,2	1,7
Industrial land and land used for pits	9,1	(0,5)
Land used for technical installations and waste disposal	(0,3)	(0,4)
Commercial land	1,0	..
Land used for public services and facilities	4,7	(0,3)
Land used for transport and communication facilities	11,4	2,3
Land used for recreation facilities	2,3	(0,4)
Agricultural land	6,1	22,0
Forest and other wooded land	13,8	42,0
Open land such as bare rocks and grassland	16,0	13,3
Water	1,9	16,6
Not possible to classify	(0,2)	..
Other urban settlement	-	(0,7)
TOTAL	100	100

.. = The sample error can be more than 25 per cent of the value. Therefore the value is considered too unreliable to present.
(x) = The sample error can be 15-25 per cent of the value in the brackets.

LIST OF TERMS USED IN THE TABLES AND FIGURES

antal	number
bebyggd	built-up
boende	occupants, member of the household
bredd	breadth
flerbostadshus, flerfamiljshus	multi-dwelling building
fördelning	distribution
förminskad	reducted
hektar	hectar
hela	whole
huvudklass	main class
invånare	inhabitant
landareal	land area
lägenhet	dwelling, flat
markanvändning	land use
mer än	more than
mindre än	less than
närområde	surrounding
procentuell	percentage
punktavstånd	point distance
rike	country
rumsenhet	number of rooms including kitchens
sammanfattning	summary
samtliga	all
småhus	small houses (one-dwelling and two-dwelling houses)
storleksgrupp	size group
storstäder	big cities
tolkningsbild	interpretation figure
tätort	urban settlement, locality
undersökt	examined
ungefärlig	approximate
uppgift	figure

THE CLASSIFICATION IN SWEDISH AND ENGLISH

Bostadsmark	Residential land
Villa, kedje- och radhus samt fritidshus	Detached house, linked building, terrace-house or house for seasonal and secondary use
Flerbostadshus	Multi-dwelling building
Blandat bostad/annat	Mixed residential/other use
Lantbruksbostad och övriga lantbruksbyggnader	Farmbuildings of all kinds
Övrigt t ex bostäder under byggnad	Other for example dwellings under construction
Tillverkningsindustri och täkter	Industrial land and land used for pits
därav	of which
Outnyttjad mark	Land not used at the moment
Tekniska anläggningar	Land used for technical installations
Handels- och affärsverksamhet	Commercial land
Offentlig service och verksamhet	Land used for public services and facilities
Utbildning	School
Daghem, fritidshem o dyl	Day nursery, leisure homes and so on
Sjukvård	Hospital
Pensionärshem o dyl	Pensioners´ home and the like
Kulturbyggnad, muséum, hembygdsgård osv	Building with cultural value, museum, old homestead museum and so on
Kyrka, kyrkogård	Church, cemetery
Militäranläggning, övningsfält	Military premises and training field
Övrigt t ex förvaltning, post, tele, brandstation	Other for example local administration, post-office, call-office, fire-station
Kommunikation	Land used for transport and communication facilities
Riksvägar och primära länsvägar	National main road or country road
Övrig väg eller gata	Other road or street
Järnväg	Railway
Handelshamn	Trading harbour
Småbåtshamn	Harbour for small boats
Flygplats	Airport
Övrigt t ex kommunikationer under byggnad	Other for example communication facilities under construction
Fritidsanläggningar o dyl	Land used for recreation facilities and the like
Sportanläggning, badanläggning, minigolfbana osv	Sportfield, public baths, miniature golf-course and so on
Travbana, motorbana, skjutbana	Trotting-track, motor-track, shooting-range
Anlagd park, iordningställd gräsyta	Public park and green area
Övrigt	Other

THE CLASSIFICATION IN SWEDISH AND ENGLISH (cont.)

Brukad mark Äker och betesmark Växthus, handels- och koloniträdgård	Agricultural land Arable and pasture land Greenhouse, market garden and alloment garden
Skogsmark och annan trädbeväxt mark	Forest and other wooded land
Öppen mark typ berg i dagen, impediment o dyl	Open land such as bare rocks and graasland not used for any special purpose
Vatten	Water
Ej möjligt att klassificera	Not possible to classify
Summa tätortsyta	Total urban settlement area

ANVISNINGAR TILL KLASSIFICERINGEN

BOSTADSMARK

Klassning sker på någon av undergrupperna om huset uppenbarligen endast nyttjas för bostadsändamål. Om området är bebyggt med hus av karaktären bostadshus med blandad användning t ex bostäder och kontor eller affärer används klassen Blandat bostad/kontor/handel. I city, runt torg osv är användningen ofta blandad i små och medelstora tätorter. I stora tätorter förekommer här ofta renodlade kontors- eller affärsbyggnader.

I bostadsmarken inräknas tillhörande trädgårdar, garage, parkeringsplatser o dyl som ingår i boendefunktionen. Lokala vägnätet inräknas dock inte.

TILLVERKNINGSINDUSTRI OCH TÄKTER

Förutom industribyggnader ingår här upplagsplatser, lastkajer, dammar och parkeringsplatser i anslutning till industri samt vägar och järnvägar inom industriområden som uppenbarligen endast används för industritransporter. Mark i anslutning till industribyggnad eller anläggning räknas hit.

Till täkter räknas täkt av grus, sten, sand, lera, torv osv samt område i anslutning till täkt förberett så att brytning kan påbörjas.

Med outnyttjad mark avses här ytor mellan industribyggnader eller anläggningar där industriverksamhet enligt flygfoto eller kartor inte tycks bedrivas, eller på annat sätt uppenbarligen inte utnyttjas för produktionen.

TEKNISKA ANLÄGGNINGAR

Vattendistributionsanläggningar, avloppsverk, kraftverk och eldistributionsanläggningar, sopstationer och avfallstippar, kraftledningsgata genom skog och i de övriga fall då kraftledningen har begränsat utnyttjande av marken.

HANDELS- OCH AFFÄRSVERKSAMHET

Hit förs byggnader/ytor som uppenbarligen endast används för detta ändamål samt parkeringsplatser i anslutning till handels- och affärsverksamhet. Om verksamheten förekommer blandat med bostäder i en och samma byggnad klassificeras som blandat bostad/kontor/handel.

OFFENTLIG SERVICE OCH VERKSAMHET

Här ingår till verksamheten hörande ytor såsom skolgårdar, lekplatser, parkeringsplatser osv.

KOMMUNIKATIONER

Riksvägar och primära länsvägar har vägnummer lägre än 500. Till vägar och gator förs hållplatser, rastplatser, torg samt mark inuti trafikrondeller. Parkeringsplatser för visst bostadsområde, industri, idrottsplats eller liknande ingår inte.

Järnvägar innefattar rangerbangårdar och stationsbyggnader.

Till handelshamnar räknas lastageplatser och fiskehamnar. Inget vatten medräknas. Pirer, kajer, administrationsbyggnader och upplagsplatser som uppenbarligen hör till hamnverksamheten ingår. Industri och handel som inte har något direkt med hamnverksamheten att göra ingår inte även om de ligger i hamnområde.

Småbåtshamnar innefattar uppläggningsplatser för båtar på land men inte större varv eller båttillverkning i anslutning till hamnen, vilket räknas som industri.

Till flygplatsmark räknas inte mark i anslutning till landningsbanor som används till åkermark eller betesmark.

FRITIDSANLÄGGNINGAR O DYL

I denna yta inräknas parkeringsplatser i anslutning till anläggningarna. Vid motionsanläggning inräknas endast själva anläggningen inte marken med motionsspåren.

Park skall vara anlagd, dvs ett visst mönster, promenadvägar eller liknande skall finnas. Att tätortskartan anger parkmark räcker inte. Parken skall ha karaktär av offentlig park.

Fritidshus ingår inte här utan under Bostadsmark.

BRUKAD MARK

Under åker ingår mark som uppenbarligen fram till de senaste åren varit åker men tagits ur produktionen för att bebyggas men byggnationen ännu inte påbörjats. Diken, dikeskanter, fältvägar samt berg i dagen, skogsholmar och liknande trädsamlingar mindre än 0,25 hektar (50x50 meter) på ett fält inräknas i åkern eller betesmarken.

SKOGSMARK OCH ANNAN TRÄDBEVÄXT MARK

Ett ungefärligt mått är att trädkronorna skall täcka minst 20 procent av markytan. I skogsmark ingår planteringar, tillfälliga kalhyggen och bestånd som ännu inte nått upp till 20 procents krontäckning samt skogsbilvägar, bäckar och öppna ytor mindre än 0,25 hektar som utgör del av skogen.

Som annan trädbeväxt mark räknas mark med träd där krontäckningen är lägre än 20 procent, alléer, mindre trädsamlingar, träd planterade som skydd, restmark med träd och buskar osv.

Parker och trädgårdar räknas inte hit.

VATTEN

Vattenyta mindre än 0,25 hektar ingår i omgivande markanvändning. Dammar tillhörande industrier eller avloppsreningsverk klassas inte som vatten.